

PROMEDITERRÀNIA, 6

**PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LES
CONFRARIES DE PESCADORS**

Una mirada des de
l'Economia Social i Solidària

JOAN-LLUÍS ALEGRET I ALFONS GARRIDO

Pròleg

JOAQUIM NADAL I FARRERAS

© Dels textos: **els autors**

© Del pròleg: **Joaquim Nadal i Farreras**

© De l'edició: **Fundació Promediterrània per a la conservació, l'estudi i la difusió del patrimoni cultural i marítim**

C/Major 56 | 17230 Palamós

972 60 12 44

museudelapesca@palamos.cat

Coordinació: **Museu de la Pesca**

Disseny de la coberta: **Lluís Pareras disseny gràfic**

Impressió: **Aubert**

Primera edició: **octubre 2022**

ISBN: **978-84-09-23567-4**

Dipòsit legal: **GI 1361-2022**

Fotografia de la coberta: **Original tractat digitalment. Fotografia Xavier Agramont. Museu de la Pesca**

El projecte «**Publicació d'un llibre sobre el passat, present i futur de les confraries de pescadors a la Costa Brava**» és una operació cofinançada pel Fons Europeu Marítim, de la Pesca i l'Aqüicultura.

 Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Climàtica,
Alimentació i Agenda Rural**

 Unió Europea
Fons Europeu
Marítim i de la Pesca

 **GRUP D'ACCIÓ
LOCAL PESQUER**
100% BRAVA

SUMARI

La pesca i els pescadors en el món d'abans i en el món que ve <i>Joaquim Nadal i Farreras</i>	5
Les confraries de pescadors i l'Economia Social i Solidària	11
Orígens de l'associacionisme pesquer	17
L'associacionisme medieval	27
Canvi tècnic, capitalisme pesquer i liberalisme	51
Les conseqüències de la industrialització: els pòsits de pescadors	65
La reinvençió de les confraries de pescadors	81
Les confraries contemporànies	95
Les associacions pesqueres en el marc europeu de la Política Pesquera Comuna	119
Conclusions	139
Bibliografia	145

LA PESCA I ELS PESCADORS EN EL MÓN D'ABANS I EN EL MÓN QUE VE

La pesca és una activitat vinculada a la història de la humanitat des dels temps més remots. Des que el món és món. No podia ser d'una altra manera: el que la natura oferia i ofereix generosament de manera espontània i lliure és el ferment bàsic de la lluita de la humanitat per la subsistència i per la supervivència. Una lluita que és l'essència mateixa i la base de la història.

Hi ha un cert paral·lelisme entre la pesca i la caça. Activitats primàries anteriors al control de la terra per a la reproducció dels aliments bàsics. Activitats extractives i recol·lectores de l'espontaneïtat. I així trobem escenes de caça o escenes de pesca des de l'antiguitat més remota. Hem vist peixos i pescadors en frescos antics, en dibuixos, en peces de ceràmica i hi hem trobat semblances radicals amb l'actualitat, amb les espècies que ens són familiars i que podem identificar.

Concentrem sobretot la nostra mirada en el litoral més immediat, el que ens és més familiar i el que coneixem millor. En aquest sentit, i des de la costa més immediata, a primer cop d'ull estenem la nostra mirada cap a la conca mediterrània. Un mar clàssic, el mar més proper i més familiar, el mar que solcaven comerciants delerosos d'intercanvis.

Però l'espontaneïtat de la pesca, la pesca elemental i primària, la pesca individual i artesana, des dels seus orígens ens transporta a tot el món. I és amb una visió històrica global, universal, que ens podem adonar de la dimensió del canvi des de la pesca artesanal antiga a la pesca industrial contemporània i des de la comercialització més local i immediata a la comercialització en xarxes de distribució dominades per l'economia de mercat. Així doncs, la pesca i la història unides de forma indissociable.

I no hi ha pesca sense pescadors. I la vida al mar per a la pesca és un treball molt exigent, atzarós, de risc, sovint sotmès a les inclemències del temps i sotmès a les variacions de la meteorologia. La pesca individual és molt senzilla, la pesca col·lectiva, l'activitat pesquera, és més complexa. I l'activitat pesquera col·lectiva té una dimensió social i associativa singular.

Les formes d'organització del treball pesquer reculen tant en la història com la pròpia pesca i els mecanismes d'associació i de protecció han nascut, s'han fet i han evolucionat al ritme de la història i al ritme de les organitzacions socials i humanes. És aquí on troben el seu encaix, el seu paper en la història, les confraries de pescadors.

El nostre món és molt gran, immens i ho era més en el passat. Vivim en un món que continua sent molt gran, però que amb el temps i els canvis demogràfics i tecnològics s'ha anat fent més petit. Tot era molt lluny i ara tot és molt a prop. Les distàncies s'han escurçat, ens sembla, quan en realitat el que s'ha escurçat és el temps de recorregut. És el que passa amb la comunicació instantània, els sistemes de navegació i de localització, el canvi tecnològic aplicat a la vida i per extensió aplicat a la pesca. En un cert sentit això és la globalització que trenca barreres reals, físiques i psicològiques i traspasa fronteres reals i fictícies. El món s'ha fet més petit a mesura que ha estat més densament poblat i a mesura que tot en tots sentits ha estat més a l'abast.

Aquest llibre que teniu a les mans i que ha sortit de l'expertesa d'en Joan-Lluís Alegret i de l'Alfons Garrido tracta d'això. De la pesca i dels pescadors i pescadores en el món. En un món que canvia, fet d'acceleracions i d'alentiments, de continuïtats i de discontinuïtats, d'avenços i de retrocessos.

De la pesca i dels pescadors i cada cop més pescadores també en el món i de la pesca i els pescadors en la història. I sobretot de la pesca i dels professionals de la pesca relligant passat, present i futur. Una mirada experta, una mirada de prop i de lluny. Una mirada acostant el focus a la realitat més immediata, més pròpia, més familiar, i una mirada allunyant el focus per tal de captar i de percebre la globalitat del fenomen. Un llibre que ens acosta a l'evolució, als esforços, als assoliments i als riscos de l'associacionisme pesquer.

Un llibre que ho fa des del coneixement teòric i pràctic, des de la proximitat dels Grups d'Acció Local Pesquers i de l'Ateneu Cooperatiu de les Terres

Gironines, des de l'expertesa concreta del projecte del Museu de la Pesca de Palamós i de la seva interacció amb l'Espai del Peix.

Un llibre que s'aproxima a la pesca des del món local i des del món global, que mira el seu objecte d'estudi des dels perfils concrets, des dels contorns identificables, de les senyes del litoral gironí, des dels caladors de la costa més immediata i des de la visió de conjunt que ens aporta el coneixement científic de l'antropologia social i des del coneixement teòric i pràctic de l'economia social.

Vet aquí com als nostres ulls en aquest llibre desfila la dissecció històrica del passat, l'evolució mateixa de l'activitat pesquera i de l'associacionisme pesquer, els canvis produïts amb la pròpia evolució històrica, la situació actual i el món que ve.

S'identifica així el perfil més espontani i directe dels temps més reculats i veiem l'evolució cap a la transformació del mar i dels peixos de bé comunal, col·lectiu, del comú, a bé estatal. D'aquesta manera assistim al trànsit entre l'accés lliure i espontani al mar a la transformació del mar i de la pesca potencial en un espai delimitat territorialment, en un bé públic tutelat i sotmès a les lleis del mercat com expliquen clarament els autors. I afegixen que és aquesta perspectiva històrica la que, des del passat i projectant-se cap al present, explica "la imperiosa necessitat organitzativa dels pescadors". Associacionisme divers i heterogeni que els autors repassen en els diferents capítols del llibre on el paper, el nom, la funció de les confraries pivota sempre com l'eix principal d'un sistema autoorganitzatiu de protecció social i de defensa col·lectiva en el que els autors anomenen una "xarxa de seguretat".

Les confraries emergeixen i resisteixen en el procés de la creació dels estats nació, en el sorgiment de la revolució liberal, en l'impacte de l'economia de mercat i del capitalisme. Emergeixen, s'adapten i evolucionen. I és així com configuren en el moment present un element clau, un element de frontissa entre el passat el present i el futur.

Aquesta frontissa defineix el paper de les confraries en la societat actual i la necessitat de la seva continuïtat per eludir els riscos de substitució i de desbordament des d'organitzacions noves a l'empara de les polítiques europees comunitàries.

És així com les confraries de pescadors s'insereixen de ple en un marc normatiu que les lleis defineixen com a economia social. Les lleis d'Economia Social de 2011 i 2015. Les lleis ho contempen i els autors, seguint el sector, ho creuen i ho defensen. En el temps present el caràcter mateix mixt i paritari de les confraries en fa un paradigma de l'economia social fora de qualsevol dubte. Insistim-hi una mica més als ulls de l'actualitat legislativa: en les confraries s'estableix un predomini de les persones i de la finalitat social per damunt de l'interès nu i cru del capital. L'aplicació dels resultats ha de satisfer l'objecte social de l'entitat i les necessitats de les persones associades tot complementat pel principi de solidaritat interna i amb la societat des dels principis d'igualtat i de cohesió social.

Si ens ho mirem com ho fan els autors, des de la proximitat del litoral giro-ní, detectem que les confraries representen i defensen els interessos de les persones dedicades al món de la pesca marítima, ho fan de manera territorialitzada, democràtica, amb una representació paritària entre persones treballadores i empresàries i comparteixen valors cooperatius i de sostenibilitat ambiental.

Com es veu, l'accent en el caràcter d'economia social de les confraries les situa en una cruïlla, en un punt d'intersecció. El dubte és si en el futur les confraries, sense renúncia a les seves característiques i idiosincràsia que provenen de processos històrics molt determinats, podran conservar el seu paper de protecció, representació i mediació, o si sucumbiran a altres maneres de representació nascudes a l'empara de les polítiques europees.

Tornant al fil històric que ens proporcionen i que repassen en Joan-Lluís Alegret i l'Alfons Garrido, ens adonem que els valors propis de les confraries s'han anat confegint a partir de l'adaptació a totes les transicions de canvi legislatiu, social i polític, i hauríem d'afegir que el desitjable, des de tots els punts de vista, és que quan sigui l'hora d'una nova transició històrica, i sembla que ja ha arribat, puguin prevaldre com a sòlid fonament aquests valors de caràcter fundacional.

En un cert sentit, afirmem que el que ara compta és el futur, però que no hi pot haver futur sense passat. I que tirar el passat per la borda produeix una deshumanització i un desarrelament que destrueix els fils que relliguen les generacions.

Ningú com els autors, la seva expertesa, el seu coneixement, la seva dedicació, les seves prioritats de recerca teòrica i aplicada, podia abordar aquesta qüestió, que combina l'aproximació històrica, antropològica, econòmica, social i en definitiva política, amb arguments creïbles i aplicables.

I és des d'aquests arguments que enfonsen les seves arrels en el passat, que aquest llibre esdevé un al·legat, un manifest, una defensa, de les confraries i del seu paper en el context de l'economia social i en el marc dels reptes de tota mena del segle XXI.

JOAQUIM NADAL I FARRERAS

*Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural
Universitat de Girona*

Introducció

LES CONFRARIES DE PESCADORS I L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

La Fundació Promediterrània va rebre l'encàrrec de l'Ateneu Cooperatiu de les Comarques Gironines de portar pel territori el debat sobre el paper de les confraries de pescadors en el marc de l'Economia Social i Solidària (ESS). Amb el suport del Grup d'Acció Local Pesquer Costa Brava, entre els mesos de juny i octubre de 2021 es van organitzar tres xerrades celebrades a Llançà, Palamós i Blanes.

La pesca marítima, tal com avui la coneixem, no hauria estat possible sense un grau important d'organització social i un ben estructurat moviment associatiu. Obtenir el dret d'accedir al mar per exercir l'activitat, disposar dels mitjans de producció necessaris (embarcacions i arts de pesca), comercialitzar les captures, protegir-se dels riscos, fer front a les amenaces i defensar els interessos de la gent de mar són accions dutes a terme, la majoria de vegades, de forma mancomunada en el marc de tota mena d'organitzacions. Sense cap mena de dubte, la dimensió social ha jugat un paper protagonista al llarg de la història de la pesca, una història col·lectiva, caracteritzada per la cooperació, la solidaritat i l'ajuda mútua entre les persones que han viscut dels recursos pesquers, ja fos com a mer mitjà de subsistència o com una activitat de caràcter mercantil.

Si des de la més remota antiguitat, pescar ha estat una activitat social, la pregunta rellevant per plantejar-se en aquest punt és: les confraries de pescadors, com a manifestació de l'associacionisme històric del món pesquer català, formen part avui de l'Economia Social i Solidària? En aquest punt, podem aventurar la resposta: "sí, però..."

Com sabem, l'Economia Social i Solidària (ESS) té un enfocament força diferent que el de l'economia d'empresa. El motor principal d'aquest tipus d'economia no és la rendibilitat financera sinó aconseguir beneficis per a tota la societat, d'aquí l'adjectiu "social". És una forma particular d'emprendre o desenvolupar activitats econòmiques on es prioritza la satisfacció de les necessitats de les persones per sobre del lucre. Actualment, a Europa existeixen uns 2,8 milions d'empreses i entitats de l'economia social, que donen feina a 13,6 milions de persones i representen el 8% del PIB.

El conjunt de principis publicats per l'Associació Europea d'Economia Social el 2002, permet dibuixar una realitat diferenciada de les entitats de l'economia social, com ara:

- La primacia de la persona i de l'objecte social sobre el capital
- L'adhesió voluntària i oberta
- El control democràtic dels seus integrants
- La conjunció dels interessos dels usuaris i de l'interès general
- La defensa i aplicació dels principis de solidaritat i responsabilitat
- L'autonomia de gestió i independència respecte dels poders públics
- Destinar els excedents a la consecució d'objectius a favor del desenvolupament sostenible, de l'interès dels serveis als seus integrants i de l'interès social.

L'establiment d'un marc jurídic de suport i reconeixement de l'economia social com a activitat econòmica diferenciada, necessitada d'accions substantives de suport i foment públic, desembocà en l'aprovació a Espanya de la Llei 5/2011, d'Economia Social, definida com:

“el conjunt de les activitats econòmiques i empresarials, que en l'àmbit privat duen a terme aquelles entitats que persegueixen, bé l'interès col·lectiu dels seus integrants, bé l'interès general econòmic o social, o tots dos”

La mateixa llei, el seu article 5, exposa quins actors i agents en formaen part:

“Formen part de l’economia social les cooperatives, les mutualitats, les fundacions i les associacions que duguin a terme activitat econòmica, les societats laborals, les empreses d’inserció, els centres especials d’ocupació, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació i les entitats singulars...”

Si bé, quan surten a la mar, les empreses pesqueres treballen per maximitzar el seu benefici particular, individualment cada pescador s’agrupa en associacions professionals orientades a aconseguir el benefici col·lectiu. En aquest sentit, les confraries de pescadors són avui en dia les organitzacions que structuren el sector pesquer a Catalunya. Presten tota mena de servei als seus associats, s’involucren en la consecució dels fins de la política pesquera, són eines democràtiques per a mancomunar serveis bàsics, socials i assistencials imprescindibles fins fa pocs anys pel sector. Alhora, impulsen innovadores mesures de sostenibilitat ambiental i de millora del procés de comercialització, entre moltes altres accions insubstituïbles en el marc de la pesca marítima actual. Per aquest motiu, les confraries de pescadors, sota la forma jurídica de Corporacions de Dret Públic, estan reconegudes per llei com a entitats col·laboradores de l’Estat. Però, precisament per la seva actual naturalesa jurídica, no es poden considerar organitzacions del tot privades, sinó que mantenen una condició híbrida, a mig camí entre el caràcter públic i el privat.

Aquesta naturalesa híbrida ha generat debats sobre si les confraries de pescadors podien ser considerades o no integrants de l’Economia Social, perquè no és suficient que la llei les mencioni, sinó que han de complir determinats principis, com són la independència, la transparència, l’absència d’ànim de lucre, la gestió democràtica o el compromís amb el desenvolupament local, entre altres aspectes recollits a la llei. Des de diferents disciplines s’ha abordat aquesta qüestió, força tècnica i, fins a cert punt, complexa. Si bé la majoria d’autors confirmen l’encaix de les confraries de pescadors dins l’ESS, tots aporten certs matisos a aquesta interpretació i entreveuen alguns núvols en l’horitzó.¹

---

1 Serveixin d’exemple els estudis recents de Idiakez, F.; Etxeberria, G. M.; Rodríguez, J. L. “Las Cofradías de Pescadores en Euskadi como entidades de la economía social.” *Revista Vasca de*

Les confraries de pescadors són les actuals cèl·lules bàsiques de la gestió pesquera. A Catalunya n'hi ha de constituïdes actualment 31. En conjunt, son eines indispensables en moltes etapes del procés productiu, mantenen infraestructures bàsiques per a la pesca, vetllen pel respecte del medi marí, treballen en col·laboració amb l'administració i els científics, representen els interessos del sector i són pioneres en l'estímul de nombrosos projectes innovadors per la sostenibilitat ambiental, econòmica, social i cultural de la pesca marítima. Per això, avui, son essencials per a tota la cadena de valor del peix. Tanmateix, el seu futur immediat està subjecte a moltes tensions i un alt grau d'incertesa. Des de fa algunes dècades, afronten reptes importants en el marc de la Política Pesquera Comunitària; entre altres, l'aparició de noves formes de representació sectorial del sector pesquer que desborden les confraries. Possiblement, la historicitat d'aquestes associacions expliqui per què a Espanya, a diferència d'altres països de la Unió Europea, les confraries de pescadors es mantenen com a associacions de base del sector, magrat totes les incerteses.

Les confraries no sorgeixen de no res, ni són una invenció contemporània, sinó el resultat d'un molt llarg procés històric. En aquest sentit, la historiografia ha resseguit aquesta mena d'organitzacions, sota aparences i noms diferents, des de l'antiguitat clàssica, l'edat mitjana, tot el trànsit per l'antic règim fins al món contemporani, sense solució de continuïtat i mostrant sempre una enorme resiliència, tenacitat per subsistir i voluntat de continuar donant servei al pescador.

L'objectiu general del cicle de xerrades organitzat per l'Ateneu Cooperatiu de les Terres Gironines va ser caracteritzar el passat, el present i el futur de les confraries de pescadors des de l'òptica de l'Economia Social i sota l'ombra dels reptes i amenaces que tenen al davant.

La primera sessió, celebrada a Llançà, va ser un viatge a la història de l'associacionisme pesquer, amb el propòsit d'identificar, arreu del país, els fonaments i motius de la creació de confraries, corporacions, gremis i altra mena d'associacions en l'àmbit de la pesca al llarg del temps. Durant la vetllada, es

---

Economía Social, 2021, núm. 18, p. 109-133. Vegeu també Trilo, A.M. *Análisis estratégico de las Cofradías de pescadores en el marco de la Economía Social*. [Tesi doctoral]. Cádiz: Universidad de Cádiz, 2006. Botanga, M.; Millan, R. "Cofradía de pescadores". *Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*. 2016, núm. 29, p. 117-146

donaren les claus per entendre l'evolució d'un associacionisme canviant, resilient, adaptat constantment als canvis dels temps per, precisament, continuar exercint les funcions socials i assistencials en benefici d'un col·lectiu força fràgil i depauperat.

A Palamós, la conferència es va centrar en els principis rectors de l'Economia Social implicats en les actuals confraries. Es van comparar les antigues associacions - posant èmfasi en l'experiència dels pòsits de pescadors a la dècada de 1920 i 1930 - i les actuals confraries com a corporacions de dret públic, nascudes en el context del feixisme de postguerra i que, amb tota mena de canvis i adaptacions, han perviscut fins als nostres dies.

La darrera xerrada del cicle, celebrada a la seu de la Confraria de Pescadors de Blanes, va centrar-se a analitzar la situació recent del sector pesquer a la llum de l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea, l'Organització Comuna de Mercats i, de forma molt rellevant, a l'impacte de les successives reformes de la Política Pesquera Comunitària. Finalment, es plantejaren i debateren les perspectives de futur de les associacions de pescadors catalanes, amb el rerefons dels Fons Europeus Estructurals i l'auge de les Organitzacions de Productors Pesquers.

Sobre el llibre

Aquest llibre és la compilació d'aquelles tres xerrades celebrades l'estiu del 2021. Els autors hem considerat convenient ampliar diversos aspectes no tractats explícitament al llarg del cicle de conferències i recollir-los en aquestes pàgines, superant l'extensió i la profunditat dels temes divulgats originàriament. Tanmateix, l'obra no pretén ser, en cap cas, un compendi exhaustiu, sinó més aviat una mirada panoràmica a un procés històric llarg i ple de matisos. Els capítols s'organitzen cronològicament per identificar i analitzar les principals fites socials de l'associacionisme pesquer al llarg del litoral català, així com les manifestacions en aspectes concrets en la vida de la gent de mar. Essent un encàrrec de l'Ateneu Cooperatiu de les Terres Gironines, i aprofitant el bagatge investigador dels autors, el litoral gironí manté un protagonisme que, malgrat aquesta limitació, serveix d'exemple sobre com les societats de pescadors d'ar-

reu de la costa catalana i fins i tot mediterrània, s'organitzaren per cooperar al llarg de molts segles.

Aquest treball de síntesi, eminentment bibliogràfic, intenta recollir les principals i més innovadores aportacions publicades en aquest camp, tant d'àmbit nacional com internacional. Aprofitem per considerar com a molt positiu que sigui un àmbit acadèmic en continu creixement, on es barregen, de forma interdisciplinària, la història, l'antropologia, l'economia institucional o la sociologia històrica. Per aquest motiu, algunes de les afirmacions recollides en aquest llibre poden veure's aviat esmenades pels resultats de les investigacions en vies de publicació.

Els autors volen agrair als impulsors d'aquest debat sobre les confraries de pescadors i l'economia social i solidària la confiança dipositada en la Fundació Promediterrània i en la Càtedra d'Estudis Marítims per a la coordinació científica el cicle de xerrades, així com el suport demostrat en tot moment, tant pel mateix Ateneu Cooperatiu de les Terres Gironines com pel GALP Costa Brava, perquè aquest llibre veiés finalment la llum.